

КОЧОВИКИ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

УДК 93 (4-11) «632/1789»

DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2021.1\(33\).509](https://doi.org/10.33782/eminak2021.1(33).509)

ПАМ'ЯТНИК НЕВІДОМОМУ АЛАНУ ПОБЛИЗУ ОЗЕРА КАТЛАБУХ

Андрій Добролюбський¹, Ігор Смирнов²

¹ Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського
(Одеса, Україна)

e-mail: pdpu@pdpu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3979-9764>

² Науково-дослідний центр «Лукомор'є» ДП «ДП «Охоронна археологічна служба
України» Інституту археології НАН України (Миколаїв, Україна)

e-mail: smyrnovl@urk.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3693-924X>

«їм дісталося... безліч грошей...»

Георгій Акрополит

Стаття присвячена вивченню захоронення аланського воїна зі скарбом візантійських монет XII ст. Ці алани брали участь разом із кипчаками у болгаро-візантійській війні й у битві на Тревентському перевалі в 1190 р. на боці болгар і повернулися додому з багатою здобиччю.

Ключові слова: алани-бродники, візантійські монети, Тревентський перевал, кипчаки

Півстоліття тому, в 1970 р., в одному з курганів поблизу озера Катлабух, поблизу селища Суворово (Шириклі-Китай) Ізмаїльського району Одеської області було виявлено впускне поховання. Воно знаходилося у вершини кургану, на глибині трохи більше півметра від його тодішньої поверхні та було сильно зруйноване. Судячи з решток кістяка, померлий був покладений витягнутим на спині, головою на захід. При ньому знаходився короткий (до 1 м) простий меч (сабля?) дуже поганої збереженості, дві кістяні пластини без орнаменту і зліва в анатомічному порядку кістки ніг коня (тризна?). Поруч із тазовими кістками лежало скупчення скіфатних візантійських монет (13 екз.), які зберігалися, ймовірно, в гаманці чи сумці у пояса¹.

Таке поховання, за складом монетних знахідок, може впевнено датуватися кінцем XII ст. Монети належать емісіям трьох візантійських імператорів, а саме: де-

¹ Шмаглий Н.М., Черняков І.Т. Кургани степної частини междуречья Дуная и Днестра // Материали по археології Северного Причорноморья. Вып. 6. ч. 1. Одеса, 1970; Шмаглий Н. М. Отчет о раскопках Днестро-Дунайской экспедиции ИА АН УССР и ОАМ АН УССР в 1970 г. // Фонди Одеського археологічного музею НАН України.

сять білонових (фактично мідних) монет Мануїла I Комніна (1143-1180 pp.) IV типу за «Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum. London, 1908. Vol. 2. P. 570, n. 21-24, pl. 69, 6.» В. Роса (імператор, якого вінчає Богоматір; Христос на троні)²; одна така сама монета Андроніка Комніна (1183-1185 pp.) II типу за В. Росом (імператор, якого вінчає Христос; Богоматір-Оранта)³; дві такі ж монети Ісаака Ангела (1185-1195 pp.) II типу за В. Росом (імператор, якого вінчає архангел Михаїл, Богоматір на троні)⁴ (див. рисунок і таблицю).

Отже, у даному скарбі ми бачимо кількісне переважання монет Мануїла Комніна, наявність монет Андроніка Комніна і тільки двох монет Ісаака Ангела. Це дозволяє віднести час поховання скарбу до перших років правління останнього, тобто не раніше 1190-х pp.⁵

Візантійські монети XII ст. на території Буджака зустрічаються досить рідко. До наукового обігу введено лише кілька монет пізніх Комнінів⁶. Але в жодному із зафіксованих випадків кількість монет в одному комплексі XII ст. не перевищує двох екземплярів. Наш випадок, можна сказати, безпрецедентний. Цілком очевидно, що «нашому» померлому була виказана особлива честь. Хоча його соціальний статус був не таким вже і високим (рештки кінцівок коня, проста шабля, лук – звичайний легкоозброєний кіннотник), покладення в могилу таких монет надавало йому особливі престижність і повагу. Чим же він міг це заслужити?

За типом поховального обряду, наше поховання з усією впевненістю належить печенізько-торчеському населенню степів X-XI ст.⁷ Але відомо, що після Половцького (Кипчацького) нашестя в кінці XI – на початку XII ст., печеніги і торки були витіснені з Дунай-Дністровського межиріччя. І жодні свідчення про перебування тут печенігів у кінці XII ст. відсутні⁸. Залишається припустити, що наше поховання може служити вказівкою на ухід частини печенізько-торчеських кочівників до кордону з Візантією, і навіть на їх тісні відносини з імперією⁹.

Втім, за відсутності інших джерел таке припущення здається досить умоглядним. Тому доречним є пошук й інших «претендентів» на цей обряд. Такими можуть виявитися алани-яси (яси, бродники). Спробуємо коротко пояснити висловлене припущення.

Алани-яси, або яси, є справжніми «старожилами» північно-західного Причорномор'я з античних часів. Вперше вони згадуються у джерелах I ст. н.е. як «асіа-

² Wroth W. Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum. London, 1908. Vol. 2. P. 570, n. 21-24, pl. 69, 6.

³ Ibid. P. 584, n. 3, 4, pl. 71, 5.

⁴ Ibid. P. 590, n. 12-15, pl. 72, 2.

⁵ Визначення монет і часу тезаврації скарбу було зроблено за П.О. Карышковським. Див.: Добролюбський А.О., Столярік О.С. Візантійські монети у кочівницькому похованні XII ст. у Дністро-Дунайському межиріччі // Археологія. 1983. Вип. 43. С. 71-75; Руссев Н.Д., Редина Е.Ф. Погребение кочевника с византийскими монетами у озера Катлабух и развитие этнополитической ситуации на Нижнем Дунае в XII веке // Stratum plus. 2015. № 6. С. 99-107.

⁶ Карышковский П.О. Находки позднееримских и византийских монет в Одесской области // Материалы по археологии Северного Причерноморья. Вып. 7. Одесса, 1970. С. 80-81; Карышковский П.О. Находки античных и византийских монет в Одесской области // Археологические и археографические исследования на территории Южной Украины. Киев-Одесса, 1976. С. 172-177.

⁷ Федоров-Давыдов Г.А. Кочевники Восточной Европы под властью золотоордынских ханов. Москва, 1966. С. 142-145.

⁸ Добролюбский А.О. Кочевники Северо-Западного Причерноморья в эпоху средневековья. Киев: Наукова думка, 1986. С. 54-65.

⁹ Добролюбський А.О., Смирнов І.О. Кочовики південно-західної України в X-XVIII століттях. Миколаїв: Іліон, 2011. С. 53-63.

ки»¹⁰. У давньоруському перекладі «Історії іудейської війни» Йосипа Флавія сказано, що «...народ алани є скіфське плем'я». Вони входили до складу великого сармато-аланського об'єднання племен роксоланів. У загальному потоці Великого переселення народів, яке почалося з кінця IV ст., вони, ймовірно, не залишили захід Причорноморських степів. На карті іспанця Беата, яка була складена в кінці VIII ст., Аланія зображена безпосередньо на північ від гирла Дунаю¹¹.

У IX ст. якась частина аланів разом з уграми під тиском печенігів переселилася в низини Дністра та Дунаю. У X ст., в листі від 922 р., константинопольський патріарх Ніколай Містик погрожує болгарському царю Симеону нашестям «турок (угрів – *Авт.*), печенігів, русів, аланів та інших скіфських племен». Відомо також, що у «Повісті минулих літ» саме Дністровсько-Прутське межиріччя названо «Велика Скуфь»¹².

При цьому, алани та печеніги постійно згадуються у джерелах як племінні об'єднання, які входили до складу одних і тих же військових коаліцій. Багатьма авторами X-XIII ст. підкреслюється виняткова близькість печенігів та аланів. Так, аль-Біруні на поч. XI ст. писав про спільне або родинне походження аланів-асів і печенігів, мову аланів-асів охарактеризував як «змішаний з хорезмійської та печенізької». Йому вторить автор вже згаданого давньоруського перекладу «Історії іудейської війни» Йосипа Флавія, який було здійснено на межі XII-XIII ст. і, ймовірно, який відображає реалії свого часу: «Языкъ же ясекский ведомо есть, яко от печенеженъка рода родился...». На цій підставі деякі сучасні автори навіть стверджують, що аси (яси), як і печеніги, спочатку були тюркомовним народом. Якби там не було, зрозуміло, що алани-аси, які стабільно живуть у Подунав'ї з X ст.¹³, за багато десятиліть спільного та сусідського співіснування перейняли звичаї, поведінку, образ життя і, ймовірно, саму ментальність печенігів. Надзвичайна близькість печенігів та аланів-асів дозволяє думати, що вони залишили після себе, у багатьох випадках, типологічно вельми схожі, якщо не ідентичні, поховальні пам'ятки. І якщо це так, то наше поховання цілком могло належати нашому аланському воїну. Ймовірно, саме тому вони виявляються такими, які археологічно не відрізняються від печенігів і торків.

Насправді, після вигнання печенігів і торків кипчаками, алани-яси не пішли зі своїх територій, а, як свідчать історичні хроніки, залишилися на колишніх місцях. У кипчацькі часи, з XII-XIII ст. ці алани-яси називаються в джерелах «бродниками», тобто перевізниками, які обслуговують броди, переправи і, ймовірно, використовувалися новими господарями степів за своїм професійним призначенням, яке було затребуване будь-якими кочовиками у всі часи¹⁴. Природно, придунайські бродники заселяли території, близькі до стратегічних переправ через Дунай – навкруги придунайських озер. Поблизу одного з них – Катлабуха – і було віднайдено наше поховання. Виходить так, що воно начебто «маркує» зону розселення аланів-бродників.

На час, який нас цікавить, а саме 1190 р. (молодша дата нашого скарбу та най-

¹⁰ Добролюбский А.О. Археология Одессы. Одесса: Optimum, 2012. С. 125-132.

¹¹ Бубенок О.Б. Ясы и бродники в степях Восточной Европы (VI – начало XIII вв.). Киев: Логос, 1997. С. 79-93.

¹² Ibid. С. 83.

¹³ Ibid. С. 79-83.

¹⁴ Ibid. С. 125-138.

раніший можливий строк його тезаврації) землі на північ від Дунаю займали племінні об'єднання половців-кипчаків кунун і дурут¹⁵. Саме вони, ймовірно, були союзниками болгар в їхній війні проти Візантії. А придунайські алани-бродники входили до них як конфедерати й окремі самостійні військові підрозділи. По суті, їх можна назвати «інженерними військами», які мали «професійно» забезпечувати переправу кипчацьких загонів через Дунай.

Влітку 1190 р. таке забезпечення для кипчаків виявилось дуже доречним – вони взяли зацікавлену та діяльну участь у болгарсько-візантійській війні, яка розпочалася у 1185 р.

Тут не буде зайвим нагадати події цієї війни, які мають пряме відношення до нашого сюжету і надати слово компетентному спеціалісту – візантійському історичному Великому Логофету¹⁶ імперії Ромеїв Георгію Акрополиту: «Повстав якийсь, на ім'я Асан (Іван Асень – *Авт.*), і оголосив себе царем країни, підпорядкувавши собі всю місцевість Гема (Балканські гори – *Авт.*) і навіть до самого Істра. Це супроводжувалося важливими наслідками для римлян, бо болгары, маючи союзниками скіфів, завдали багато шкоди володінням римським...». Тому «імператор Ісаак змушений був зібрати всі сили римлян в одне військо і рушити його проти них...».

Весною 1190 р. візантійська армія під командуванням імператора Ісаака II Ангела взяла в облогу болгарську столицю Тирново. За однією версією, імператор, начебто направив у гирло Дунаю величезний флот, щоб завадити болгарським союзникам – придунайським «скіфам» (кипчакам – *Авт.*) переправитися через Дунай і прийти на допомогу Івану Асеню. Оскільки Дунай у цей сезон повноводний, то переправа кипчацьких військ, особливо за протидії візантійського флоту, ставала проблематичною. Між тим, логофет Георгій вважає, що «...Ісаак розкинув тут же табір і взяв в облогу болгар, але був обманутий ними. Один болгарин під видом перебіжчика прийшов до імператора і повідомив йому, що готується напад зі сторони скіфів. Збентежений цією звісткою, наступного ж дня імператор відходить від фортеці, ...і при цьому обирає не той шлях, яким прийшов, а інший, який порадив йому той же болгарин як найкоротший шлях з Болгарії».

«Але, – продовжує Георгій, – при проході через одне тісне місце (Тревенський перевал – *Авт.*), на нього напали болгары, розсіяли все військо і захопили весь запас не тільки війська, а й самого імператора... Багато римлян пало тоді, врятувалися разом з імператором лише мізерна кількість, та й ті – голі. А болгары до надзвичайності завеличалися тим, що відбили у римлян таку багату здобич і, між іншим, дорогоцінні імператорські приналежності. І дійсно, *ім дісталися царські піраміди, посудини вельмож, безліч грошей (курсив наш)* і сам хрест царський. Вони вийняли цей останній з ріки, куди кинув його один зі священників. Хрест цей був зроблений із золота, містив у собі святе дерево, на якому висів Христос Господь, оброблене у форму хреста, і мав безліч маленьких заглибин, в яких зберігалися моці прославлених мучеників, молоко Богоматері,

¹⁵ Пилипчук Я.В. Соціальна історія кипчаків у IX-XIII ст. Київ-Вінниця: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2018. С. 340, мал. 6

¹⁶ Голова імперської канцелярії, хранитель та розпорядник скарбниці.

частина її поясу та багато іншого, що відноситься до святині. Таким чином, імператор Ісаак, як втікач повернувся до Константинополя»¹⁷.

А кипчаки з аланами-бродниками повернулися у Придунав'я як переможці.

Георгій Акрополит ніде не зазначає, що візантійський флот блокував Дунай. Навпаки, всі очікували прибуття «скіфського» війська. Це може означати, що цей флот, навіть якщо він і був на Дунаї, то не зміг перешкоджати переправі «скіфських» союзників болгар, і вони нагодилися вчасно на допомогу болгарській столиці, яка перебувала в облозі. Успішність переправи була «професійно» забезпечена аланами-бродниками. Значить, після перемоги над візантійцями вони брали участь у поділі здобичі. Беззаперечно, «їм дісталися... безліч грошей», якась частина яких опинилася, як можна бачити, у «нашому» похованні. Сам факт знахідки у ньому скарбу візантійських монет є тому доказом.

Судячи з усього, поховання було здійснене дещо пізніше 1190 р. і померлий був одним з бойових ватажків, який у цій військовій кампанії, без сумніву, відзначився. Тому одноплемінники вважали належним поховати його гідно, з усіма належними почестями. Ймовірно, він був поважним і шанованим чоловіком у своєму колі – його поховали з належною шаною на самій вершині кургану. І, на знак такої пошани, поклали у могилу частину його грошової здобичі, яку він отримав після битви з візантійцями на Тревенському перевалі.

REFERENCES

- Bubenok, O.B.** (1997). *Yasy i brodniki v stepiakh Vostochnoi Evropy (VI – nachalo XIII vv.)* [Yases and brodniki in the steppes of Eastern Europe (VI – early XIII centuries)]. Kiev: Logos [in Russian].
- Dobroliubskii, A.O.** (2012). *Arheologiya Odessa* [Archaeology of Odessa]. Odessa: Optimum [in Russian].
- Dobroliubskii, A.O.** (1986). *Kochevniki Severo-Zapadnogo Prichernomor'ia v epokhu srednevekov'ia* [Nomads of the North-Western Black Sea Region in the Middle Ages]. Kiev: Naukova dumka [in Russian].
- Dobroliubskiy, A.O. & Smyrnov, I.O.** (2011). *Kochovyky pivdenno-zakhidnoi Ukrainy v X-XVIII stolittiakh* [Nomads of South-Western Ukraine in the X-XVIII centuries]. Kyiv-Mykolaiv: Ilion [in Ukrainian].
- Dobroliubskiy, A.O. & Stoliarik, O.S.** (1983). Vizantiiski monety u kochivnytskomu pokhovanni XII st. u Dnistro-Dunaiskomu mezhyrichchi [Byzantine coins in the nomadic burial of the XII century in the area between the Danube-Dniester]. *Arkheolohiia*, 43, 71-75 [in Ukrainian].
- Fedorov-Davydov, G.A.** (1966). *Kochevniki Vostochnoi Evropy pod vlastiu zolotoordynskikh khanov* [Nomads of Eastern Europe under the rule of the Golden Horde khans]. Moskva [in Russian].
- Karyshkovskii, P.O.** (1970). Nakhodki pozdnerimskikh i vizantiiskikh monet v Odesskoi oblasti [Finds of late Roman and Byzantine coins in the Odessa Region]. *Materialy po arkheologii Severnogo Prichernomor'ia*, (Vol. 7, pp. 78-86). Odessa [in Russian].
- Karyshkovskii, P.O.** (1976). Nakhodki antichnykh i vizantiiskikh monet v Odesskoi oblasti [Finds of Antique and Byzantine Coins in Odessa District]. *Arkheologicheskie i arkheograficheskie issledovaniia na territorii Yuzhnoi Ukrainy*. Kiev-Odessa, pp. 172-177 [in Russian].
- Pylypchuk, Ya.V.** (2018). *Sotsialna istoriia kypchakiv u IX-XIII st.* [Social history of the Kipchaks at the IX-XIII centuries]. Kyiv-Vinnitsia: NPU imeni M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
- Russev, N.D. & Redina, E.F.** (2015). Pogrebenie kochevnika s vizantiiskimi monetami u ozera Katlabukh i razvitie etnopoliticheskoi situatsii na Nizhnem Dunae v XII veke [Burial of a nomad with Byzantine coins at Lake Katlabukh and the development of the ethno-political situation on the Lower Danube in the XII century]. *Stratum plus*, 6, 99-107 [in Russian].
- Shmaglii, N.M.** (1970). *Otchet o raskopkakh Dnestro-Dunaiskoi ekspeditsii IA AN USSR i OAM AN USSR v 1970 g.* [Report on the excavations of the Dniester-Danube expedition of the Institute Archaeology of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR and the Odessa Archaeological Museum of the Acad-

¹⁷ Летопись великого логофета Георгия Акрополита. §11 // Византийские историки, переведенные с греческого при Санкт-Петербургской духовной академии. Санкт-Петербург: В типографии департамента уделов, 1863. Перевод И. Троицкого. URL: http://www.vostlit.info/Texts/rus11/Akropolit_2/frameset1.htm

emy of Sciences of the Ukrainian SSR in 1970]. The Scientific Archive in Odessa Archaeological Museum of NAS of Ukraine [in Russian].

Shmaglii, N.M. & Cherniakov, I.T. (1970). Kurgany stepnoi chasti mezhdurechia Dunaia i Dnestra [Barrows of the steppe between the rivers Danube and Dniester]. *Materialy po arkeologii Severnogo Prichernomorja*, Vol. 6 (1). Odessa [in Russian].

Troitskiy, I. (1863). *Letopis' velikogo Logofeta Georgiya Akropolita* [Chronicle of the Great Logophet George Acropolis]. In *Vizantiiskie istoriki, perevedennyye s grecheskogo pri Sankt-Peterburgskoi Dukhovnoi akademii*. Sankt-Petersburg. Retrieved from http://www.vostlit.info/Texts/rus11/Akropolit_2/frametext1.htm [in Russian].

Wroth, W. (1908). *Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum*. London.

Andrii Dobroliubskii

(South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky, Odessa, Ukraine)

e-mail: pdpu@pdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7544-4832>

Ihor Smyrnov

(Scientific Research Centre «Lukomorie», Mykolaiv, Ukraine)

e-mail: smyrnovl@urk.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3693-924X>

The Burial of Unknown Alan near Lake Katlabukh

The paper is devoted to the study of the burial of the Alan warrior in one of the barrows near Lake Kalabukh on the left bank of the Lower Danube. A hoard of 13 coins of three Byzantine emperors was found there: Manuel I Comnenus (1143-1180), Andronicus Comnenus (1183-1185), and Isaac Angelos (1185-1195). This gives us the opportunity to date the burials not earlier than the 1190s. Putting such coins into the grave gave the deceased a special prestige.

In the 12th – 13th centuries, the Alans-Ases together with the Cumans-Kypchaks (Polovtsian) inhabited the lowlands of the Dniester and the Danube. In the scientific sources, they are called 'Brodnyks'. The Kypchaks in the 1190s were allies of the Bulgarians in their war against the Byzantine Empire. And the Alans-Brodnyks from the Danube region united into special units, 'engineering troops', which 'professionally' provided the crossing of the Danube by the Kypchaks. And «... the Bulgarians, having Scythians as the allies, did much damage to the Roman possessions.» Therefore, «Emperor Isaac had to concentrate all the forces of the Romans in one army,» writes Georgios Akropolites, «and move it against them...». However, in the spring of 1190, «while passing through a narrow place (Trevnenski pass), he was attacked by the Bulgarians, who scattered the whole army and seized all the stock belonging not only to troops but also to the emperor himself... took a rich booty from the Romans... precious imperial accessories (they got emperor's pyramids, vessels of nobles, a huge amount of money...».

After the victory over the Byzantines, the Alans-Brodnyks together with the Kypchaks took part in the division of the war booty and returned to the Danube region. Some part of the 'huge amount of money' appeared to be, as you can see, in 'our' burial. It was made a little later in 1190, and the deceased was one of the war leaders, who in that military campaign, indisputably, distinguished himself. He was supposedly an honored and respected man in his circle that's why he was buried with due respect at the very top of the barrow. And, as a mark of such respect, some money, the part of his war booty, was put into his grave.

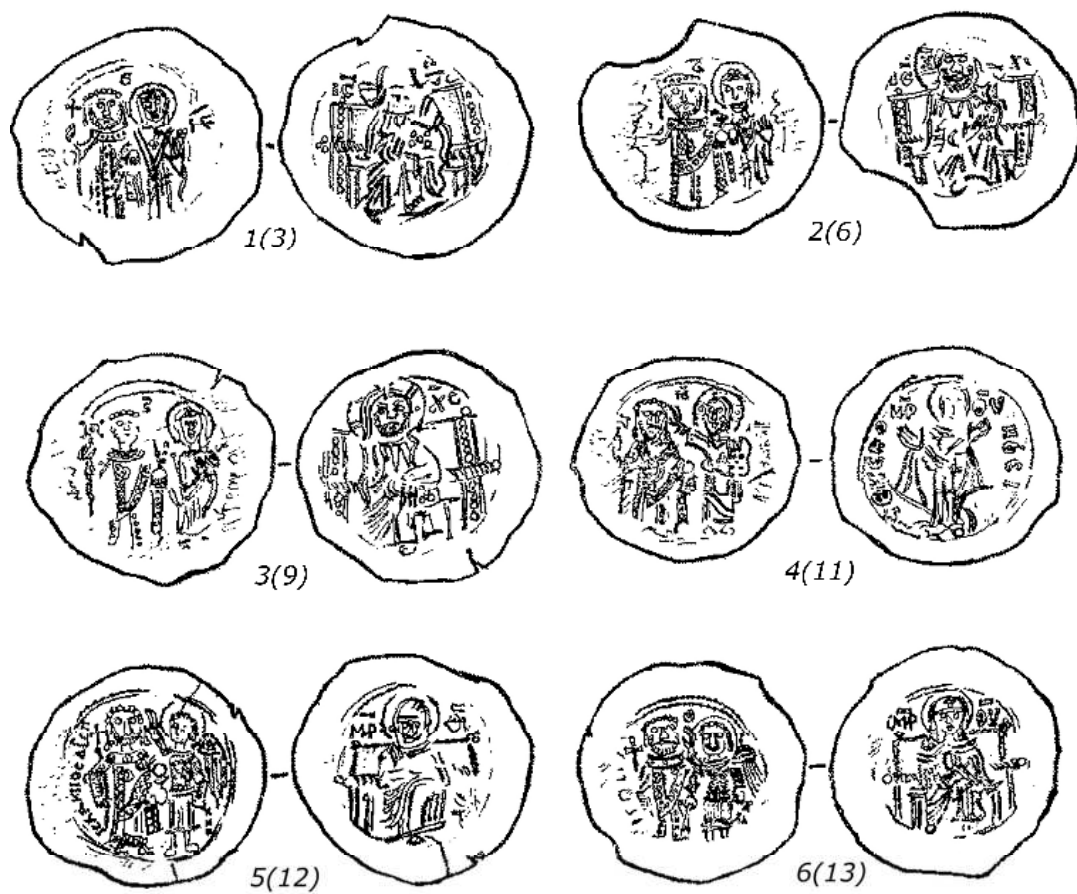
Keywords: Alans-Brodnyks, Byzantine coins, Trevnenski pass, Kypchaks

Рис. 1. Монети з поховання алана поблизу с. Суворове (Ізмаїльський р-н, Одеська обл.)

Рис. 1. Монети з поховання алана поблизу с. Суворове (Ізмаїльський р-н, Одеська обл.) (завершення)

Монети з поховання

Рис. 2. Рисунки монет з поховання

Таблиця 1 Опис монет з поховання поблизу с. Суворове (Ізмайльський р-н, Одеська обл.)

Номер	Вага, г	Діаметр, мм	Легенда	Співвідношення вісей	Інвентарний номер у фондах ОАМ	Примітки
1	2,23	26-27	МАНУИЛ КОМНИН (стерто)	↑↓	53377	Подвійний удар по реверсу. На відміну від визначення В. Роса, в усіх випадках цього типу над головами в центрі θ , в полі справа – М–Р
2	2,13	26-27	МАНJ	те ж саме	53378	
3	2,13	26-29	МАНV	те ж саме	53379	
4	2,08	25-28	стерто	те ж саме	53380	Складається з двох фрагментів, виперблені в середині
5	2,05	24-26	МАНΟΥИЛ	те ж саме	53381	
6	2,04	25-26	АНJ↑	те ж саме	53382	
7	2,04	25-27	нерозбірливо	те ж саме	53383	Подвійний удар по реверсу
8	1,93	22-24	ДЕСПОТН	те ж саме	53384	
9	1,82	25-26	МОЛ ЕСПОТН	те ж саме	53385	Злегка відламаний край
10	1,76	22-27	ЧАНОЛ АНДРОНИК КОМНИН	те ж саме	53386	Відламаний край
11	4,61	28-30	[ДЕСПОТН]	↑ ↗	53387	Напис на аверсі нечіткий, на реверсі відповідає В. Росу
12	3,05	28-30	ІСА К АНГЕЛ ІСААКІОСΛΕΣΠ	↑↓	53388	По опису відповідає № 15 по В. Росу
13	3,61	28-29	ІСАΛ σ	те ж саме	53389	Ближче всього до № 12 по В. Росу